

Kapitel 1

Boendeformer

Bostaden är en stor utgift för många människor. Det finns flera olika typer av bostäder, till exempel hyreslägenhet, bostadsrätt och villa. Olika typer av bostäder har olika avtal. Om du hyr en lägenhet, skriver du på ett hyresavtal. Om du köper en bostadsrätt eller en villa, skriver du ett avtal på köpet. Det kallas köpeavtal.

Hyresrätt

Du som bor i hyresrätt betalar hyra för att bo. Du betalar till din hyresvärd som äger huset och lägenheten. Du kan bo i lägenheten tills du inte vill hyra den längre. Då kan du säga upp hyresavtalet. Du ska säga upp avtalet flera månader innan du vill flytta. Uppsägningstiden är normalt tre månader. Hyresvärderna kan också säga upp avtalet. Det kan han eller hon göra om du inte betalar hyran i rätt tid.

Bostadsrätt

Du som köper en bostadsrätt blir medlem i en bostadsrättsförening. Du och de andra medlemmarna i föreningen äger huset tillsammans, som ni bor i. Tillsammans med de andra medlemmarna ansvarar du för föreningens ekonomi.

Du kan bo i en bostadsrätt på flera sätt:

- i en lägenhet
- i en villa
- i ett radhus

Du som bor i en bostadsrätt betalar en avgift till föreningen varje månad. Avgiften går till städning av fastigheten, snöskottning, reparationer och annat. Ibland ingår kostnad för el i avgiften. Men det är vanligt att varje medlem betalar sin egen elräkning.

Bostadsbidrag

Vem kan få bostadsbidrag?

Familjer med barn kan få bostadsbidrag. Ungdomar som är över 18 år, men under 29 år kan också få bostadsbidrag. Om ni är gifta eller sambor ska båda vara under 29 år. Det är din inkomst som bestämmer om du får bostadsbidrag och hur mycket du får. Det beror också på hur mycket din bostad kostar och hur många barn du har. Du måste bo i den bostaden som du söker bidrag för.

Hur söker man bostadsbidrag?

Du som vill söka bostadsbidrag laddar ner en blankett från Försäkringskassans webbplats. Adressen är www.forsakringskassan.se. Du kan också ringa 020-524 524 och beställa blanketten.

När kan man få bostadsbidrag?

Du kan få bostadsbidrag från den månaden Försäkringskassan får din ansökan. Bidraget är för högst 12 månader. Efter 12 månader måste du lämna in en ny ansökan.

Läs mer

www.omboende.se

Webbplats om olika regler och sätt att bo

www.forsakringskassan.se/privatpers/kas-sakollen

Bostadsbidrag och mycket mera

www.adressandring.se/privatperson

Ändra adress snabbt och enkelt

www.konsumenternas.se

Fakta om el, telekom, bank och försäkring

PRATA PENGAR

Privatekonomi på
enkel svenska

Kapitel 2 Budget

Dina pengar är mynt och sedlar du har i plånboken. Dina pengar är också alla inkomster och utgifter som du har. Inkomster är pengar du får och utgifter är pengar du betalar. Några inkomster och utgifter är samma varje månad. De kallas fasta inkomster och utgifter. Andra inkomster och utgifter ändras eller kommer inte tillbaka varje månad. De kallas rörliga inkomster och utgifter.

Inkomster

Inkomster är till exempel lön från arbete, barn-bidrag, bostadsbidrag, sjukpenning, pension eller försörjningsstöd. Försörjningsstöd är ett tillfälligt bidrag som din kommun kan besluta om efter särskild prövning.

Utgifter

Utgifter är till exempel kostnad för hyra, mat, el, kläder, telefon, internet, tv och resor.

Budget

För att förstå vad det kostar att leva kan du göra en budget. I en budget skriver du alla dina inkomster under en månad. Du skriver också dina utgifter, som är allt du betalar, under en månad. Då ser du hur mycket pengar du har när månaden är slut.

Vad kostar det att leva?

Här kan du läsa vad det kan kosta att leva i Sverige år 2012. Exemplet är en ung man som bor i egen bostad.

Vad det kostar att leva i Sverige

Belopp i kronor

Utgifter, per månad

Mat hemma, 5 dagar/vecka	1 830
Förbrukningsvaror	100
Saker till hemmet	420
Fast telefon, internet, dagstidning	930
Hyra, el	4 900
Hemförsäkring	80
Totalt: utgifter för hushållet	8 260

Övriga utgifter

Hygien, tvål, schampo	370
Kläder/skor	600
Fritid, inklusive mobiltelefon	810
Lunch ute (20 gånger/månad)	1 520
Kollektiva resor	500
Fack och a-kassa	450
Totalt: utgifter	4 250

Totalt vad det kostar att leva 12 510

Källa: Konsumentverket, 2012

Spara

Du kanske vill spara pengar för att kunna köpa något eller göra något i framtiden. Du kanske vill spara till en resa, till en bostad eller till en utbildning som kostar pengar. Det finns flera olika sätt att spara.

Bankkonto

Det är vanligt att spara pengar på ett bankkonto. Pengarna på ett bankkonto är ofta lätta att ta ut. Olika typer av konton har olika ränta. Det kontot som har den högsta räntan kanske inte är bäst för dig. Om du sparar länge, för att kunna köpa en bil eller en bostad, kan du spara på ett konto där du inte kan ta ut pengarna på lång tid. Ett sådant spar-konto ger dig högre ränta.

Garanti

Både företag och banker kan gå i konkurs. Det betyder att ekonomin är så dålig att de inte kan betala sina räkningar. Om du sparar pengar på ett bankkonto och banken går i konkurs, så betalar svenska staten pengar till dig. Det kallas insättningsgaranti. Garantin ger högst 100 000 euro per kund och bank.

Aktier

Aktier är ett sätt att spara för framtiden. När du köper aktier blir du ägare till en del av ett företag. Det finns företag som har en enda ägare och stora företag med många ägare, till exempel Volvo och Ericsson. Företagets aktier kan gå både upp och ner i värde. Om företaget går bra får du en del av vinsten. Men om företaget går dåligt kan du förlora pengar.

Fonder

När du sparar i en fond köper du delar av fondens värdepapper. Varje andel du har i fonden ger dig en del av fondens pengar. De som bestämmer över fonden köper aktier eller andra värdepapper som ger ränta, för fondens pengar. Det finns flera olika typer av fonder. Värdet av ditt sparande i fonder kan variera, både upp och ner.

Läs mer

www.konsumentverket.se/lattlast/

Dina-pengar

Om att göra budget och få pengarna att räcka

www.Bankforsakring.konsumenternas.se

Fakta och råd om sparande i bank och värdepapper

PRATA PENGAR

Privatekonomi på
enkel svenska

Kapitel 3 Lån

För att köpa dyra saker kanske du behöver låna pengar. Du kan låna för att till exempel köpa en bostad eller en bil. Men det kostar att låna. Du ska betala tillbaka pengarna du har lånat plus ränta och avgifter. Ränta är pengar du måste betala för att få låna, till exempel av en bank.

Ränta

Om du sätter in pengar på banken, så lånar du ut dina pengar. Därför får du ränta av banken. Du får tillbaka mer än du satte in. Olika banker ger olika mycket ränta när du sätter in pengar. Olika banker har också olika hög ränta om du vill låna pengar. Effektiv ränta är allt det kostar dig att ha ett lån i ett år. Det är både räntan och avgift för lånet samt avgiften för att skicka ut fakturor.

Att låna pengar kostar olika mycket. Den effektiva räntan på korta snabblån kan vara tusen procent. Banklån har en ränta på cirka tio procent.

Köpa på kredit

Att köpa på kredit eller på avbetalning är också ett lån. När du köper till exempel en tv eller en dator på kredit, så lånar du pengar av affären. Då måste du betala både ränta och avgifter. Det är alltid billigare att spara pengar till det du vill köpa.

Kreditprövning

Om du vill låna pengar eller köpa på kredit så vill banken veta om du kan betala tillbaka pengarna. Därför gör banken eller affären en kreditprövning. Då kontrollerar de vilken inkomst du har och om du äger något värdefullt, som ett hus eller en båt. De kontrollerar också vilka utgifter du har och om du har skulder.

Säkerhet

Banken vill också ha en säkerhet. En säkerhet är något du måste lämna ifrån dig om du inte kan betala ett lån. Om du till exempel vill låna pengar för att köpa ett hus, så vill banken ha huset som säkerhet. Om du inte kan betala av på lånet, så kan banken sälja huset.

Ett dyrt lån

En kvinna som heter Rana vill låna pengar. Hon behöver 3 000 kronor nu. Hon blir intresserad av ett sms-lån. Det kostar 400 kronor att få låna pengarna. Efter 30 dagar måste hon betala tillbaka hela lånet med ränta.

Då ska hon betala nästan 3 650 kronor.

Sms-lån är exempel på snabblån. Det är ett dyrt sätt att låna pengar.

Effektiva räntan för Rana är 950 %. Snabblån gör att du snabbt får låna pengar, men också att du ska betala tillbaka dem fort.

Borgen

Om det inte finns någon säkerhet kan banken kräva att någon går i borgen för den som vill låna pengar. En borgensman är någon som lovar att betala en annan persons skulder om han eller hon inte kan betala själv. En släkting eller vän kan be dig att gå i borgen, men tänk noga innan du svarar. Om du säger ja kan det bli du som måste betala hela lånet.

Vanliga ord om räntor

Nominell ränta Procent som banken använder för att räkna ut räntan per år.

Effektiv ränta Procent som visar allt det kostar att ha ett lån i ett år.

Bunden ränta Du vet hur mycket du ska betala i ränta. Den är bestämd för en viss tid.

Fast ränta Samma som bunden ränta.

Rörlig ränta Räntan ändras. Om den går upp blir det dyrare. Om räntan går ner blir det billigare.

Avbetalning

Att amortera är att betala tillbaka en del av de pengar du har lånat. Det gör att lånet blir mindre. Ränta är pengar du betalar för att låna pengar. Att bara betala ränta gör inte att lånet blir mindre.

Läs mer

www.Bankforsakring.konsumenternas.se
Fakta om lån och att köpa på kredit

www.konsumentverket.se/lattlast/
Dina-pengar
Konsumentverkets råd om budget, lån och sparande

PRATA PENGAR

Privatekonomi på
enkel svenska

Kapitel 4 Kronofogden

Ibland kanske din inkomst inte räcker till att betala alla räkningar. Om du inte betalar en räkning får du en ny. Men den nya räkningen är dyrare än den gamla. Den har också en påminnelseavgift. Du måste betala både summan på den gamla räkningen och påminnelseavgiften. Om du ändå inte betalar, så skickas räkningen till ett inkassoföretag. Om inte inkassoföretaget får pengarna i tid skickas räkningen till Kronofogden.

Inkassoföretag

Betalningsmottagare är den som ska ha pengarna. Det kan vara en person eller ett företag. Det kan till exempel vara Radiotjänst, Telia eller Svenska Bostäder. Betalningsmottagaren kan be om hjälp för att få in sena betalningar. Företag som hjälper till med att få in betalningar kallas inkassoföretag.

Kronofogden

Kronofogden är en av statens myndigheter. Det är den myndighet som arbetar med skulder. Om du har problem med din ekonomi och inte kan betala dina räkningar i tid, får du ett brev med ett meddelande från Kronofogden. Det kallas betalningsföreläggande. Då är det viktigt att du direkt tar kontakt med Kronofogden.

Om räkningen stämmer ska du betala den. Om det är något fel, ring till Kronofogden och berätta det. Du kan ringa 0771-73 73 00 och få hjälp av personal på Kronofogden. Glöm inte att också kontakta den person eller det företag som du är skyldig pengar.

Om du inte betalar

Du kan få en betalningsanmärkning om du inte betalar dina räkningar i tid. Då står det i Kronofogdens dataregister att du är skyldig pengar som du inte har betalat. Betalningsanmärkningen gör att du kan få svårt att:

- hyra en lägenhet
- få banklån
- köpa något på avbetalning
- få ett telefonabonnemang

Om du inte betalar kan Kronofogden dra pengar från din lön för att betala dina skulder. De kan också ta saker, till exempel din bil, och sälja den. Pengarna används för att betala dina räkningar.

I din kommun finns rådgivare (budget-och skuldrådgivare) som du kan kontakta. De kan hjälpa den som har problem med sin ekonomi och som har svårt att betala sina skulder.

Om du inte får betalt

Är någon skyldig dig pengar som de inte betalar? Då kan du ansöka om att Kronofogden ska hjälpa dig att få in pengarna. Det kallas ansökan om betalningsföreläggande.

Läs mer

www.kronofogden.se/Fattettbrev.html
Mer om Kronofogden

www.konsumentverket.se/Lattlast/Kommunernas-budget--och-skuldradgivare-hjalper-personer-med-skulder-----/
Kontakt med budget- skuldrågivare

PRATA PENGAR

Privatekonomi på
enkel svenska

Kapitel 5 Vårt gemensamma skydd

I Sverige finns ett trygghetssystem för alla. Socialförsäkringen är en viktig del. Den ska hjälpa och skydda människor hela livet, från födseln till pensionen. Skyddet är pengar som Försäkringskassan betalar ut. Det kan vara barnbidrag, bostadsbidrag eller sjukpenning. Du som studerar kan ansöka om att få studiemedel. Det är Centrala studiemedelsnämnden, CSN, som beslutar om bidrag och lån till den som studerar. Pensionsmyndigheten ansvarar för att alla får rätt pensioner.

Så används skattepengarna från varje hundralapp:

Socialt skydd, 43 kronor

Föräldrapenning, barnbidrag, studiebidrag, pensioner och pengar om du är arbetslös.

Utbildning, 14 kronor

Förskola, grundskola, gymnasium och högskola.

Hälso-, och sjukvård, 13 kronor

Allmän sjukvård, vård hos specialläkare, mediciner och tandvård.

Offentlig förvaltning, 12 kronor

Statens myndigheter och Sveriges hjälp till andra länder.

Näringsliv, 8 kronor

Bygga ut och reparera vägar och järnvägar.

Försvar, 3 kronor

Försvar i luften, på vatten och land och svensk militär som arbetar för fred i andra länder.

Samhällsskydd och rättsskydd, 3 kronor

Polis, brandkår, domstolar och fängelser.

Kultur och fritid, 2 kronor

Bibliotek, museer, idrottshallar och simhallar.

Bostäder, 1 krona

Planera nya områden med bostäder, vatten- och avloppsledningar.

Miljöskydd, 1 krona

Ta hand om sopor och göra rent efter fartyg som har läckt olja i naturen.

Källa: Skatteverket (SKV utg. 8)

Barnbidrag

Alla som bor i Sverige och har barn får barnbidrag varje månad. Försäkringskassan ansvarar för att du får de pengar du har rätt till. Annat grundläggande stöd måste man ansöka om.

Föräldrapenning

Försäkringskassan betalar ut föräldrapenning till den som har fått barn och är föräldraledig. Den är olika för olika personer. Föräldrapenningen beror på hur mycket du tjänade innan du blev förälder.

Sjukpenning

Arbetsgivaren betalar dig de två första veckorna du är sjuk. Sedan betalar Försäkringskassan. Sjukpenningen beror på hur mycket du tjänade innan du blev sjuk. Om du inte har arbete och blir sjuk, så betalar Försäkringskassan ut sjukpenning.

Skatt

Vi betalar skatt på olika sätt. Vi betalar till exempel skatt på lön och andra inkomster och genom moms på mat. Moms är en skatt vi betalar på nästan allt som vi köper. Pengarna från skatten går till att betala barnbidrag, bostadsbidrag och annat socialt skydd. Skattepengarna går också till att betala skolor, sjukvård, polis och mycket annat.

Läs mer

www.forsakringskassan.se/sprak/lattlast
Fakta om bidrag och ersättningar

www.csn.se/lattlast
Pengar när du studerar

[www.pensionsmyndigheten.se/
LattlastStartsida.html](http://www.pensionsmyndigheten.se/LattlastStartsida.html)
Så fungerar pensionen

PRATA PENGAR

Privatekonomi på
enkel svenska

Kapitel 6 Pension

Du kan tidigast ta ut pension från staten den månad du fyller 61 år. Du får själv bestämma när du vill börja ta ut pensionen. Det är du själv som ska ansöka om att få din pension. Pensionsmyndigheten är en av statens myndigheter. De ansvarar för att alla får rätt pension. Pensionen betalas ut en gång i månaden.

Pensionen beror på hur mycket pengar du har tjänat när du arbetat. Det beror också på hur mycket skatt du har betalat. Det finns flera olika typer av pensioner.

Inkomstpension

När du arbetar går pengarna från din lön till inkomstpensionen. Staten tar pengarna från skatten som du betalar. Du får högre inkomstpension om du har arbetat länge och tjänat mycket pengar. Du får lägre pension om du inte har tjänat så mycket.

Premiepension

Pengarna till premiepensionen tar staten också från skatten du betalar. Du får sedan själv välja att spara pengarna i olika fonder. En fond är värdepapper, som personerna som sparar i fonden äger tillsammans. Din premiepension beror på om fonden går bra som du sparar i. Pensionen beror också på hur mycket pengar du har tjänat när du arbetat.

Garantipension

Om du har liten pension eller ingen pension kan du få garantipension. Du ska ha fyllt 65 år och du ska ha bott i Sverige minst tre år för att få garantipension. Om du har bott i Sverige i 40 år eller längre, får du den högsta garantipensionen.

Annat än arbete

Arbete ger dig rätt till pension. Det gör också till exempel sjukpenning, föräldrapenning, pengar från a-kassan, sjukersättning och studier.

Ett viktigt kuvert

Alla som är födda 1938 och senare får varje år ett kuvert från Pensionsmyndigheten. Kuvertet har orange färg. I brevet står bland annat hur mycket inkomstpension och premiepension du har tjänat ihop.

Tjänstepension och privat pension

Många som arbetar har också tjänstepension. Det är pengar som arbetsgivaren sätter in till dig varje månad. Alla olika pensioner läggs ihop och blir tillsammans din totala pension.

Vissa sparar själva extra pengar till pension. Om du pensionssparar via en bank eller ett försäkringsbolag är pengarna bundna tills du är 55 år. När du arbetar och sparar av din inkomst kan du få rätt att betala mindre i skatt. De pensionspengar som senare betalas ut räknas som lön. Därför betalar du skatt på den summan. Pensionspengarna måste tas ut under en längre tid, minst fem år.

Läs mer

[www.pensionsmyndigheten.se/
LattlastStartsida.html](http://www.pensionsmyndigheten.se/LattlastStartsida.html)
Pensionsmyndigheten ansvarar för pensioner

www.bankforsakring.konsumenternas.se/
Fakta om tjänstepension och om att spara privat till pension

PRATA PENGAR

Privatekonomi på
enkel svenska

Kapitel 7 Betala räkningar

Du kan betala på olika sätt när du köper något. Du kan betala direkt med mynt eller sedlar. Det är att betala kontant. Du kan också betala med kort. För att få bankkort ska du ha konto hos en bank. Ett annat sätt att betala är med faktura. Du får fakturan av säljaren som du har köpt något av, till exempel en soffa.

Vad är en räkning?

En räkning är ett papper som visar vad något kostar. Du kan till exempel få telefonräkning och räkning från förskola och fritids. Du kan också få räkningar för tv, elektricitet och värme. På räkningen finns siffror och annan information. Räkning kallas också faktura.

Du ska betala räkningar före sista betalningsdagen. Tänk på att det kan ta några dagar från att du skickar dina pengar, till att mottagaren får dem. Ofta står det "Betalning oss tillhanda" eller "Förfallodag" och ett datum. Det betyder att betalningsmottagaren ska ha pengarna senast det datumet.

Betala räkningar via banken

Du kan gå till banken och betala räkningar, men det tar ofta lång tid och är dyrt. Många banker tar en hög avgift om du betalar hos dem. Det går snabbare att betala via internet. Det är också billigare.

För att kunna betala via internet, måste du ha ett konto i en bank. Sedan kan banken ansluta ditt konto till internetbanken. Med internetbanken kan du betala räkningar från en dator. På räkningarna finns nummer till bankgirokonton eller plusgirokonton. Du skriver själv in det kontonummer du betalar till via internetbanken. På sidan tre finns mer information om räkningar/fakturor.

Hur fungerar kort?

Bankkort

Bankkort är ett kort till ditt konto i banken. Du kan ta ut pengar med bankkortet i en bankomat. Varje bankkort har en kod. Du knappar in koden när du tar ut pengar från bankomaten. Du kan använda bankkort från Visa och Master Card i alla bankers automater. Med ett bankkort kan du också betala i affärer. Du betalar genom att skriva ditt namn på ett kvitto eller med att knappa in din kod. Banken drar summan direkt från ditt konto.

Betalkort/kreditkort

Du kan också betala i affärer med betalkort och kreditkort. Banken tar då inte pengar från ditt konto. Du betalar senare. Det kommer en räkning hem till dig i slutet av varje månad. Även med betalkort och kreditkort kan du ta ut pengar från bankomat. Det är viktigt att förvara kort och kod säkert.

Telefonabonnemang

Det finns många företag som säljer telefoner. Det finns också flera typer av abonnemang. Därför kan priserna för samtal vara olika. Vissa abonnemang är billigare för samtal på kvällar och helger. Det kan också vara olika kostnad för sms och internet. Abonnemanget, för bland annat mobil, kan vara för en viss tid. Det kan vara till exempel 24 månader. Det betyder att du binder dig att betala månadsavgift i två år om du skriver på ett avtal för abonnemanget. Avtalet gäller även om telefonen går sönder eller försvinner.

Betala för tv

Du som har tv ska betala en avgift. Avgiften kallas radio- och tv-avgift. Alla hushåll som har en tv-mottagare i sin tv, video, dator med tv-kort eller digitalbox ska betala avgiften. Det står i svensk lag. Pengarna från radio- och tv-avgiften går till Sveriges Television (SVT), till Sveriges Radio (SR) och Sveriges Utbildningsradio (UR).

Du betalar bara en avgift, även om du har flera tv-apparater. Du behöver inte betala avgiften om du bara har radio.

Läs mer om hur du anmäler att du har tv på Radiotjänsts hemsida: www.radiotjanst.se

Extra avgift

Det finns också många andra radio- och tv-kanaler. De får sina pengar från reklam och från abonnemang. För att titta på de kanalerna ska du betala radio- och tv-avgiften. Ibland ska du också betala en extra avgift. Den extra avgiften betalar du till exempel till Com Hem, Boxer, Viasat eller Canal Digital.

Siffror och annan information som kan finnas på en faktura (räkning)

Fakturanummer

Fakturans nummer. Numret behöver du om du kontaktar den som har skickat fakturan.

Förfallodag

Den senaste dag som pengarna ska vara hos den som har skickat fakturan.

Belopp att betala

Den summa du ska betala.

OCR-nummer, eller referensnummer

Siffror du ska skriva in om du betalar via internet. Betalar du på banken? Då skriver personalen på banken in siffrorna åt dig. Siffrorna hjälper betalningsmottagaren att veta vilken räkning som du betalar.

Bank- eller plusgironummer

Det vanligaste är att betala in pengar på ett plusgiro eller på ett bankgiro.

Betalningsmottagare

Den som ska ha pengarna.

FAKTURA
Utskriftsdatum: 2013-10-21
Fakturanummer: 1020024764
Förfallodag: 2013-11-25

RADIOTJÄNST
FÖRNAMN EFTERNAMN
GATUADRESS 10
111 11 STAD

Logga in på våra Internettjänster
Kundnummer: 16424266
Lösenord: 7h 7BQ

Kundreferens
FÖRNAMN EFTERNAMN

Faktura	Avser perioden	Antal tv-avgifter	Periodavgift	Belopp, kronor
TV-avgift				
Tv-avgift period	131021-131125	1	519	519

INFORMATION OM TV-AVGIFTEN
För 2 076 kr får du tv- och radioprogram från SVT, SR och UR som är oberoende av politiska och kommersiella intressen. Har du inte redan e-faktura, så passa på att byta hos din Internetbank och skona miljön varje gång du betalar din tv-avgift. Tack!

Under "mina sidor" på radiotjanst.se kan du enkelt ändra förfallodag, registrera familjemedlemmar och mycket mer. Du loggar in med kundnummer och lösenord som du hittar på fakturan. Välkommen till våra Internettjänster!

Tidigare inbetalt

Belopp att betala 519

Radiojänst i Kiruna AB, 981 80 Kiruna, Tfn 0771-91 00 04, Fax 0980-751 90, www.radiotjanst.se, Plusgiro 92 00 03-1, Bankgiro 801-0050, Org.nr 556300-4745

PlusGiro
INBETALNING / GIRERING C
Till PlusGirokonto nr 92 00 03 - 1
Avgift
Kassastämpel
Radiotjänst i Kiruna AB
Avsändare
Eget konto: vid girering

Före kontant inbetalning eller girering skall inbetalningskortet avskiljas.
Vid inbetalning på annat sätt ange faktura/OCR-nummer och belopp.
Faktura/OCRNo: 24764612369
Förfallodag: 20131125
Belopp att betala: 519,00

Meddelanden till betalningsmottagaren kan inte lämnas på denna blankett

I FÄLTET NEDAN FÅR ANTECKNINGAR INTE GÖRAS RESERVERAT FÖR PLUSGIROT
Belopp (tar inte ändras) Svenska kronor Öre
I FÄLTET NEDAN FÅR ANTECKNINGAR INTE GÖRAS RESERVERAT FÖR PLUSGIROT

24764612369 # 519 00 9 > 9200031 #14#

Läs mer

www.radiotjanst.se/sv/kundservice/
Anmäla och betala för tv

www.konsumenternas.se
(tv, telefoni och bredband)
Fakta om el, telekom, bank och försäkring

PRATA PENGAR

Privatekonomi på
enkel svenska

Kapitel 8 Avtal

Alla som är över 18 år kan skriva på avtal. Den som är under 18 år och omyndig kan inte själv skriva på. Föräldrarna kan då skriva på avtalet istället. Ett avtal betyder att man har bestämt något. Om du hyr en lägenhet, skriver du på ett hyresavtal. Om du beställer ett abonnemang hos en mobiloperatör, skriver du på ett avtal för abonnemanget.

Ett annat exempel på avtal är när du köper en vara från en säljare i en affär. Du talar om vilken vara du vill ha och du får veta varans pris. Du och säljaren blir överens och du betalar vad varan kostar.

Kvitto

Ett kvitto är ett papper där det står vad du har köpt och hur mycket du har betalat. Det står också vilket datum du köpte varan. Det är bra att spara kvittan. Du behöver visa kvitto om du ska lämna tillbaka en vara, byta eller klaga på varan.

Vill du klaga på en vara?

Du kan klaga om du har köpt något som inte fungerar eller som går sönder. Klaga i affären där du har köpt varan.

Laga, byta eller få pengar tillbaka

Om du har köpt något som är trasigt, kan du be säljaren att laga det du har köpt. Det är gratis för dig att få det lagat. Du kan också be att få byta till en ny vara. Det ska också vara gratis. För det mesta kan du få välja mellan att laga varan eller byta den. Men ibland bestämmer säljaren, om han eller hon tycker att det du väljer kostar mer för säljaren.

Garanti

Garanti betyder att säljaren lovar att laga en vara om den går sönder, inom en viss tid. Du kan till exempel få en garanti som gäller i två år. Det kan vara garanti på spis, tvättmaskin eller annan vara. Läs noga vad garantin lovar när du köper något. Ta också reda på hur länge garantin gäller.

Du kan reklamera en vara även när garantin har gått ut. Att reklamera en vara är att tala om för säljaren att det är fel på varan. Det finns en lag som säger att du kan reklamera en vara i tre år. Spara kvittot där det står när du köpte varan.

När gäller inte garantin?

Om du har använt en vara på fel sätt gäller inte garantin. Den gäller heller inte om du inte har tagit hand om varan på rätt sätt.

Om du ångrar ett köp

Öppet köp

Att köpa något på öppet köp betyder att du kan lämna tillbaka en vara och få pengarna tillbaka. Men du får inte ha använt det som du ska lämna tillbaka. Varje affär bestämmer om de ska ha öppet köp eller inte. Det finns ingen lag som säger att det ska finnas. Många varuhus och stora affärer har öppet köp, utom på baddräkter och underkläder.

Bytesrätt

Ibland har affärer bytesrätt istället för öppet köp. Det betyder att du får byta varan som du har köpt, till något som kostar lika mycket. Du kan få ett tillgodokvitto om du inte hittar något annat du vill köpa. Då kan du köpa något senare för samma pris som du har betalat. Saker som du köper på rea brukar inte gå att byta. Men om det är fel på en vara kan du alltid klaga. Även om du har köpt varan på rea.

Ångerrätt

Du har alltid rätt att ångra ett köp om du har handlat på internet, på postorder, av en telefonförsäljare eller av en hemförsäljare. Det står i en lag att du kan ångra ditt köp inom 14 dagar. Du får inte ha använt det som du ska lämna tillbaka. När du sänder varan i retur måste du själv betala för returfrakten.

Läs mer

www.konsumentverket.se/Lattlast/Vill-du-klaga-pa-det-som-du-kopt/
Fakta om köp och reklamationer

www.konsumentverket.se/Lattlast/Konsumentvagledaren-i-din-kommun-kan-hjalpa-dig/
Råd och stöd från kommunen

PRATA PENGAR

Privatekonomi på
enkel svenska

Kapitel 9 Arbetsförmedlingen

Om du vill anmäla att du söker jobb, kan du skriva in dig hos Arbetsförmedlingen. Du ska ha med dig din legitimation när du kommer. Du ska också ha med dig betyg som visar vad du har studerat och intyg som visar vad du har arbetat med.

Handlingsplan

Arbetsförmedlingen och personen som söker arbete skriver sedan en handlingsplan tillsammans. I planen står vad du som söker arbete ska göra för att hitta ett jobb och vilken hjälp Arbetsförmedlingen kan ge.

Söka arbete

På www.arbetsformedlingen.se finns information om olika jobb. Webbplatsen visar flera tusen lediga jobb. Det finns även information om olika utbildningar. Du kan också läsa om vad som är viktigt att tänka på när du söker arbete och vilka arbeten som kommer att finnas i framtiden.

Ett cv är en lista där det står vilken utbildning du har och vilka arbeten du har haft. Du kan lära dig att skriva cv hos Arbetsförmedlingen. Det finns även information om cv på deras webbplats.

Kontakt

Du kan gå till Arbetsförmedlingen eller ringa om du vill ha hjälp att söka jobb. På Arbetsförmedlingen finns datorer som du kan använda för att leta efter jobb och söka jobb.

Många söker även jobb på annat sätt, genom vänner och bekanta och via annonser i tidningar.

Fack och A-kassa

Du som arbetar i Sverige kan vara med i ett fackförbund. Du kan också vara med i en arbetslöshetskassa. Det kallas kort för a-kassa. Om du är med betalar du en avgift varje månad.

Du kan söka pengar från a-kassan om du blir arbetslös. Du måste vara inskriven på Arbetsförmedlingen för att få söka a-kassa och du måste följa a-kassans regler. En regel är att du måste söka jobb. Du ansvarar själv, men Arbetsförmedlingen hjälper dig genom att tala om när det finns jobb du kan söka.

Läs mer

www.arbetsformedlingen.se/Globalmeny/Lattlast.html

Få extra stöd

www.alfakassan.se

Fristående A-kassa, öppen för alla grupper

PRATA PENGAR

Privatekonomi på
enkel svenska

Kapitel 10 Försäkring

Vi behöver försäkringar för oss själva, för våra barn och för våra saker. En försäkring är ett avtal med ett försäkringsbolag. Avtalet gör att du, till exempel kan få ersättning om något du äger blir förstört eller stulet.

Viktiga skydd

Din arbetsgivare betalar för viktiga skydd. Det kan vara om du skadar dig på arbetet vid en olycka eller dör. Personen du är gift eller sambo med får ersättning om du dör. Men skyddet via arbetet räcker inte till allt som kan hända. Därför köper många också privata försäkringar.

Försäkringsbolag

Det kostar pengar att ha en försäkring. Försäkringsbolagen måste få in pengar för att kunna hjälpa de kunder som behöver ersättning, till exempel vid brand, inbrott eller olyckor i trafiken. Pengarna du betalar till ett försäkringsbolag kallas premie. Din premie och andra kunders premier ska betala vad det kostar om en olycka eller något annat har hänt. Det finns flera olika typer av försäkringar.

Trafikförsäkring

Du som har bil måste ha en trafikförsäkring. Kravet på försäkring gäller också för motorcykel och moped. Om din bil kör på och skadar en annan bil eller person, så betalar trafikförsäkringen ut pengar för skadorna. Försäkringen betalar också ut pengar om personerna i din bil blir skadade. Det blir dyrt att inte betala trafikförsäkringen. Då måste bilens ägare betala straffavgift.

Bilförsäkring

Bilförsäkring är en frivillig försäkring. Den måste inte alla bilägare ha. Bilförsäkringen gäller för skador på din egen bil.

Hemförsäkring

Du kan köpa en hemförsäkring från ett privat försäkringsbolag. Hemförsäkringen ger skydd för flera olika händelser:

- * Skydd för dina saker (inte för bilar och andra motorfordon)
- * Skydd om du blir överfallen
- * Skydd när du reser (med hemförsäkring kan du slippa extra reseförsäkring)
- * Skydd för att betala advokat om du kommer i konflikt med någon (rättsskydd)
- * Försäkring om du måste betala skadestånd (ansvarsförsäkring)

Övriga försäkringar

Olycksfallsförsäkring

En olycksfallsförsäkring betalar läkarvård, om du blir skadad i en olycka. Du kan också få ersättning om du aldrig blir bra från skadan. Du är försäkrad den tid du får sfi-undervisning.

Sjuk- och olycksfallsförsäkring

En sjuk- och olycksfallsförsäkring ger dig ekonomisk hjälp vid sjukdom och om du blir skadad i en olycka. Du kan få ersättning om du får en skada som du aldrig blir bra från.

Reseförsäkring

Reseförsäkring ingår i hemförsäkringen. Om du förlorar ditt bagage på en resa eller blir försenad på en resa, så kan försäkringen ge dig pengar för vad det har kostat dig. Reseförsäkringen kan också betala, om du blir sjuk eller är med om en olycka när du reser.

Läs mer

www.bankforsakring.konsumenternas.se/
Fakta om privata försäkringar

[www.konsumentverket.se/Lattlast/
Dina-pengar/Kostnader-for-forsakringar](http://www.konsumentverket.se/Lattlast/Dina-pengar/Kostnader-for-forsakringar)
Lättläst om försäkringar